

پیشگفتار

حکمرانی مطلوب آب؛ ضرورتی برای پایداری سرزمین

با استعانت از پروردگار متعال، ویژه‌نامه تخصصی حاضر با موضوع «اصلاح ساختار حکمرانی آب کشور» در حالی پیش روی پژوهشگران، سیاست‌گذاران و کنشگران این حوزه قرار می‌گیرد که مسئله آب از یک چالش فنی-مهندسی فراتر رفته است و به یک موضوع چندوجهی اجتماعی، اقتصادی و سیاسی تبدیل شده که امنیت ملی کشور به آن گره خورده است.

در دهه‌های اخیر، فشار فزاینده بر منابع آب کشور ناشی از افزایش جمعیت و تغییر اقلیم از یک سو و تمرکز نظام حکمرانی آب کشور بر رویکردهای سازه‌ای و تأمین‌محور از سوی دیگر در سایه ناهماهنگی سیاست‌های کلان و بخشی‌نگری، پایداری منابع آب ایران را با تهدیدهای جدی مواجه کرده است. تجربه نشان داده است که راه‌کارهای صرفاً فن‌آورانه، بدون توجه به ساختارهای قدرت، نظام‌های حقوقی، مشارکت ذینفعان و عدالت در تخصیص آب، نه تنها گره‌گشای بحران آب نبوده، بلکه گاه بر پیچیدگی آن افزوده‌اند.

در این ویژه‌نامه که به سفارش شرکت مدیریت منابع آب ایران تهیه شده است، تلاش این بود که با نگاهی جامع‌نگر، ابعاد مختلف حکمرانی آب در سطوح ملی و محلی واکاوی شود. محورهای اصلی این شماره بر سه رکن اساسی استوار است:

۱. **بازخوانی سیاست‌گذاری‌ها و ظرفیت‌های نهادی و حقوقی:** نقد و بررسی اسناد بالادستی، قوانین و مقررات و ساختار نهادی برنامه‌ریزی و مدیریت آب در ایران و ارزیابی الزامات استقرار حکمرانی همبستی و مطلوب.
۲. **مشارکت ذینفعان:** بررسی نقش جوامع محلی و تشکل‌های بهره‌بردار در مدیریت پایدار حوضه‌های آبریز و پتانسیل‌های حکمرانی تطبیقی و اخلاق‌محور.
۳. **تعارض منافع:** تحلیل بسترهای ایجادکننده تعارض منافع و راه‌کارهای رفع آن.

مقالات برگزیده در این مجموعه که از بین ۳۸ مقاله دریافتی، داوری و انتخاب شدند، حاصل تلاش پژوهشگرانی است که کوشیده‌اند با ارائه مدل‌های نوین، تحلیل‌های کمی و کیفی و مطالعات موردی مناطق مختلف ایران، راهکارهایی عملیاتی برای عبور از وضعیت موجود به سوی حکمرانی مطلوب ارائه دهند. با این حال، فرآیند تدوین این ویژه‌نامه کاستی‌های مهمی را در آموزش و ظرفیت‌سازی در حوزه‌های مختلف حکمرانی آب نمایان کرد. حکمرانی آب ماهیتاً یک حوزه بین‌رشته‌ای و چندبعدی است که در نقطه تلاقی آب‌شناسی، علوم مهندسی، اقتصاد، اخلاق، حقوق، جامعه‌شناسی، مدیریت دولتی و علوم سیاسی قرار دارد. حل بحران‌های پیچیده آب مستلزم نگاهی جامع است که هم‌زمان به پیوستگی اجزای چرخه آب، ظرفیت‌های فنی و نیروی انسانی، بهره‌وری مطلوب، چارچوب‌های قانونی عادلانه و پذیرش اجتماعی توجه داشته باشد. در این راستا، ظرفیت‌سازی نه یک انتخاب، بلکه ضرورتی بنیادین برای گذار از مدیریت سنتی به حکمرانی مطلوب است. این فرآیند باید علاوه بر اصلاحات کلان قانونی و نهادی و فراهم نمودن بسترهای اقتصادی لازم، به آموزش متخصصان با دیدگاه بین‌رشته‌ای نیز توجه خاص

داشته باشد. این امر مستلزم، تغییرات بنیادی در نظام آموزش عالی کشور است تا بتواند فراتر از نگاه تک‌بعدی مهندسی، کارشناسان و مدیرانی را تربیت کند که توانایی تحلیل مسائل آب را در بستر اجتماعی-اقتصادی داشته باشند.

امید است که یافته‌های این ویژه‌نامه بتواند نقشه راهی برای تصمیم‌سازان حوزه آب ترسیم نموده و زمینه‌ساز گفتگوهای سازنده میان بدنه دانشگاهی و اجرایی بخش آب کشور باشد. از تمامی استادان، داوران و نویسندگان گرامی و دبیرخانه مجله که در تدوین این ویژه‌نامه ما را یاری نمودند، صمیمانه سپاسگزاری می‌نماییم. همچنین، مجله تحقیقات منابع آب درخواست دارد نویسندگان محترم به موضوع مهم حکمرانی آب توجه ویژه داشته باشند و برای شماره‌های آتی نیز مقالات خود پیرامون موضوعات مرتبط با حکمرانی آب را به این مجله ارسال فرمایند.

بنفشه زهرایی

دبیر تخصصی ویژه‌نامه اصلاح ساختار حکمرانی آب کشور

دی‌ماه ۱۴۰۴